

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-28>

УДК 336.648

**ПІЛЬГОВЕ КРЕДИТУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ
ЯК ОСНОВА СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ТА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СПІЛЬНУ АГРАРНУ ПОЛІТИКУ ЄС**

**PREFERRED LENDING OF AGRICULTURAL PRODUCERS
AS THE BASIS OF SUSTAINABLE ECONOMIC
DEVELOPMENT AND INTEGRATION OF UKRAINE
INTO THE EU'S COMMON AGRICULTURAL POLICY**

Дудукалова Олександра Сергіївна

кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Бердянський державний педагогічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9018-3896>

Матвієнко Галина Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,
Таврійській національний університет імені В.І.Вернадського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5265-8379>

Dudukalova Oleksandra

Berdyansk State Pedagogical University

Matviienko Halyna

V.I. Vernadsky Taurida National University

У статті досліджено стан пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств та наголошено на важливості сталого розвитку сільськогосподарського виробництва під час війни та інтеграції України у спільну аграрну політику ЄС. В статті обґрунтована важливість державної підтримки пільгового кредитування для економіки країни та забезпечення продовольчої безпеки в регіоні. Визначені основні програми підтримки сільськогосподарських виробників. Детально проаналізовано реалізацію розширеної програми кредитування "5-7-9" та можливості залучення міжнародних фінансових ресурсів. Наголошено на важливості впровадження реформ, спрямованих на конвертацію екологічних досягнень виробників у грошовий еквівалент та розвиток фінансової підтримки для переходу до стійкого сільського господарства.

Ключові слова: державна підтримка, пільгові кредити, спільна аграрна політика, продовольча безпека.

The article examines the state of preferential lending to agricultural enterprises and emphasizes the importance of sustainable development of agricultural production during the war and the integration of Ukraine into the common agricultural policy of the EU. The article substantiates the importance of state support of preferential lending for the country's economy and ensuring food security in the region. It is noted that modern challenges such as military conflicts, rapid urbanization, climate change and the threat of natural disasters put pressure on agriculture and make it more vulnerable to external factors. Ensuring food security and sustainability is possible by increasing production in the agricultural sector and finding alternative innovative and sustainable methods of agricultural activity. It was determined that due to the significant losses of agricultural enterprises due to the war, expanded state support and an increase in preferential lending are necessary. The main support programs for agricultural producers were studied. The implementation of the expanded "5-7-9" lending program and the possibility of attracting international financial resources are analyzed in detail. The importance of implementing reforms aimed at converting the ecological achievements of producers into a monetary equivalent and developing financial support for the transition to sustainable agriculture was emphasized. It was emphasized that by integrating the Ukrainian food system and food supply into the common agricultural policy of the EU, it is possible to achieve greater efficiency in achieving climate goals, ensuring food security and increasing the profitability of farmers and food producers, in accordance with EU standards. All this can be done thanks to a balanced and thought-out policy of preferential lending. A smart reper-

posing of agricultural support policies by governments and financial institutions must embrace the climate transformation of agriculture, as well as improved management practices and efficient food systems to ensure sustainable development.

Keywords: state support, soft loans, common agricultural policy, food security.

Постановка проблеми. Доступ до фінансування є важливим аспектом забезпечення стійкості сільськогосподарського сектору та його захисту від невизначеності і впливу кліматичних ризиків. Кредити, надані сільськогосподарським підприємствам, сприяють розширенню впливу агробізнесу на міжнародні ринки. Забезпечення сільського господарства кредитами позитивно корелюється зі збільшенням доданої вартості цього сектору у довгостроковій перспективі. Більший обсяг кредитів, наданих сільському господарству, сприяє значному зростанню його виробничої ефективності.

Сучасні виклики, такі як військові конфлікти, швидка урбанізація, зміна клімату та загрози стихійних лих, тиснуть на сільське господарство та роблять його більш вразливим перед зовнішніми факторами. Забезпечення провальної безпеки та стійкості можливе шляхом збільшення виробництва в аграрному секторі та пошуку альтернативних інноваційних та стійких методів сільськогосподарської діяльності.

Поза основними складовими такими як добрива, насіння, робоча сила, ґрунт, інструменти та використання технологій фінансування сільського господарства з низькими відсотками є одним з основних інструментів для поліпшення ефективності та стійкості сільськогосподарської діяльності. Крім того, розвиток сільськогосподарських технологій змушує сільськогосподарські підприємства використовувати більш сучасні ресурси та збільшує їх потребу в капіталі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В даний момент існує значна кількість робіт та досягнень у галузі фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, як через співпрацю з банківським сектором, так і завдяки формуванню спеціальних державних програм для підтримки аграрних виробників. Дослідженню питань розвитку та вдосконалення пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств присвячено праці багатьох науковців, зокрема Л. Галас, М. Дем'яненко, П. Лайко, Р. Слав'юк, Б. Пасхавер, Т. Майорова, М. Негрей, П. Саблук, О. Чорнобай. Питанням державної підтримки сільського господарства присвятили свої

наукові праці вчені А. Головчук, В. Збарський, А. Череп, І. Кириленко, О. Могильний, Н. Руденко та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На основі проведених досліджень та вивчення наукових робіт з даної тематики, можна зробити висновок, що більшість наукових досліджень спрямовані на вивчення державної підтримки сільськогосподарських підприємств, але не містять конкретних рекомендацій щодо пільгового кредитування для забезпечення стійкості сільськогосподарського виробництва під час війни та інтеграції України в спільну аграрну політику Європейського Союзу. Тому ця тематика вимагає подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є дослідження важливості пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств та його впливу на стійкий розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останнє десятиліття зросла необхідність забезпечення сталого економічного розвитку сільськогосподарського виробництва.

На сільськогосподарські ринки значно впливають макроекономічні фактори, такі як економічне зростання, яке стимулює попит на сільськогосподарську та харчову продукцію, а також ціни на енергоносії, що є основою багатьох факторів виробництва в сільському господарстві, таких як паливо, хімікати та добрива. Ціни на джерела енергії також впливають на попит на зернові, цукрові та олійні культури через ринок біопалива, виробленого з цієї сировини. Внаслідок подорожчання енергоносіїв, ціни на добрива зросли майже на 80%. Широкомасштабна агресія Росії проти України призводить до скорочення українського експорту енергоресурсів і добрив і може призвести до зростання світових цін на продовольство у 2023 році. Взагалі існує тенденція до підвищення цін на продовольство, так у 2021 році міжнародні ціни на продукти харчування були в середньому приблизно на 28% вищими, ніж у 2020 році, що є більшою річною зміною, ніж під час кризи цін на продукти харчування 2007–2008 років [1] (рис. 1).

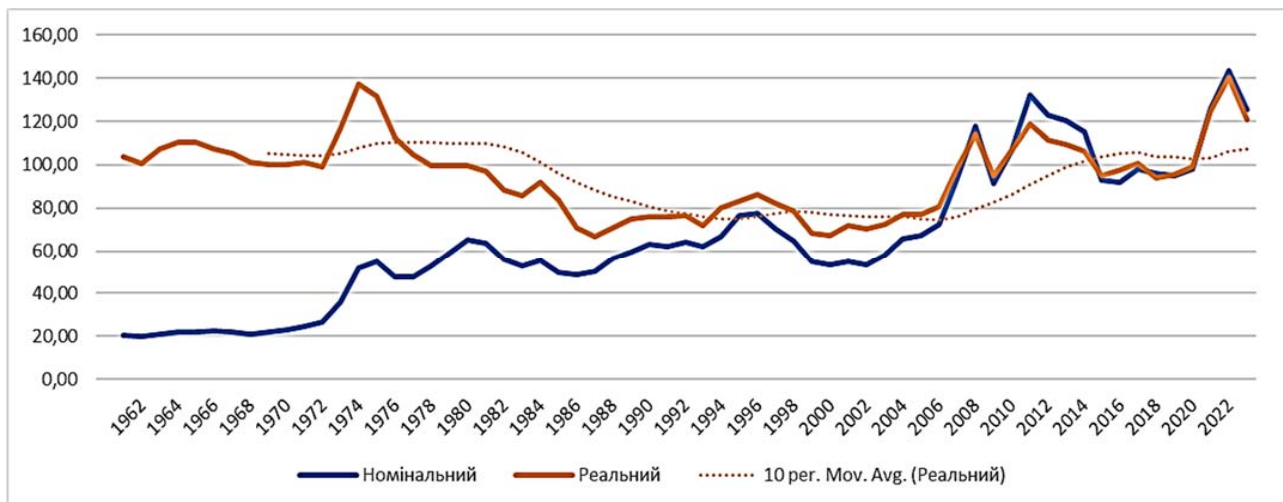

Рис. 1. Індекс цін на продовольство в світі 2014–2016 = 100

Джерело: [1]

Волатильність світових цін на продовольство залишається значно вищою за рівень кінця 2021 року. Експортні ціни на основні сільськогосподарські товари значно зросли. Ціни на добрива, зокрема на калійні та азотні, також значно зросли, що ще збільшує ціни на сільськогосподарську продукцію. Внутрішні заходи у відповідь на кризу були зосереджені на прямій підтримці сільгоспвиробників. Іспанія, Фінляндія, Франція та Китай виділили додаткові кошти, щоб допомогти фермерам впоратися з високими витратами. Окрім заходів першочергового реагування, країни також посилюють зусилля, щоб зменшити свою вразливість до таких потрясінь і підвищити свою стійкість у цілому. ЄС переглянув рамки своєї сільськогосподарської політики. Європейський парламент і Рада досягли політичної згоди щодо реформування Спільної сільськогосподарської політики ЄС (CAP) на 2023–2027 роки. Нове законодавство має на меті забезпечити стале майбутнє для європейських сільськогосподарських виробників, надати більш цілеспрямовану підтримку великим фермам і надати країнам ЄС більшу гнучкість для адаптації заходів до місцевих умов. Було посилено політику управління ризиками та надання допомоги у разі стихійних лих. У результаті з 1 січня 2021 року бенефіціарам CAP було надано 378 532,3 мільйонів євро, що становить 31% загального бюджету ЄС. Заходи розвитку сільської місцевості в рамках CAP отримують додаткові ресурси від програми NextGenerationEU (NGEU) для фінансування економічного та соціального відновлення після кризи COVID-19 (8 070,5 млн євро) [2; 3].

Враховуючи важливість України для глобальних сільськогосподарських ринків, широкомасштабна агресія Росії проти України має значні та потенційно довготривалі наслідки для ринків сільськогосподарських ресурсів і продукції. Крім того, ціни на енергетичні ресурси продовжують зростати, що зумовлює необхідність використання інструментів політики, таких як механізми базової ціни, субсидії і особливо кредитів.

В Україні ми спотерігаємо значно більше зростання цін на продовольство за рік (2023 до 2022), особливо по таким категоріям як яйця (ціни зросли на 80% за рік), фрукти -33%, риба -27,5%, м'ясо - 22% (табл. 1) [4].

Україна має стратегічне значення як виробник і експортер сільськогосподарських продуктів, включаючи зерно та олійні культури. В товарній структурі зовнішньої торгівлі України експорт продуктів рослинного походження займає 33,2%, а живі тварини і продукти тваринного походження - 3,6% від загального експорту у січні-липні 2023 року, що свідчить про високу важливість сільськогосподарської продукції для економіки країни [7].

Вже після 8 місяців війни, аграрний сектор країни зазнав неймовірних збитків у розмірі 6,6 мільярда доларів США, що становить майже 23% загальної вартості сільськогосподарських активів України [8]. Зростання витрат на придбання добрив призвело до втрат у розмірі 377,1 мільйона доларів США для сільськогосподарських виробників. Тому збільшення доступу до пільгового кредитування є надзвичайно важливим для відновлення аграрного сектору після значних втрат.

Таблиця 1

Зміни споживчих цін на товари та послуги(%)

	Серпень 2023 до			Січень – серпень 2023 до
	липня 2023	грудня 2022	серпня 2022	січня – серпня 2022
Споживчі ціни	-1,4	2,5	8,6	16,9
Продукти харчування та безалкогольні напої	-3,7	0,8	8,4	20,9
Продукти харчування	-3,9	0,3	7,7	20,5
м'ясо та м'ясопродукти	1,2	12,1	20,2	22,3
риба та продукти з риби	0,0	3,9	13,7	27,5
яйця	-0,1	-36,4	35,4	80,4
фрукти	-4,2	5,4	14,3	33,8

Джерело: [4]

Зазвичай не всі банки та фінансові установи готові кредитувати агробізнес, і ті, які наважуються на це, зазвичай встановлюють високі вимоги для отримання кредиту. Держава також намагається підтримати сільгоспвиробників шляхом здешевлення кредитів, але цього може бути недостатньо для задоволення попиту на ринку кредитування агробізнесу.

Важливо відзначити, що фінансові потреби у кредитуванні агропромислового комплексу значно відрізняються в різних регіонах України. Внаслідок високих ризиків, пов'язаних із війною, обсяги фінансування для аграріїв суттєво зменшилися. Також значно скоротилося надання товарних кредитів, які колись були одним із основних джерел ресурсів для українських агровиробників, особливо для малих господарств. Внаслідок обмеженого експорту та низьких цін на сільгосппродукцію в Україні, фермери швидко витратили свої власні резерви, які раніше могли б використовувати на придбання насіння та палива.

Тому, Україна впровадила додаткову програму фінансування сільськогосподарських підприємств і підсилила свої заходи з формування стратегічних резервів продовольства і кормів. Основними програми підтримки сільськогосподарських виробників є:

1. Розширена програма кредитування "5-7-9": максимальний ліміт кредиту збільшено з 60 мільйонів гривень до 90 мільйонів гривень. Протягом 2022 року через програму "5-7-9" було видано кредитів на суму 90 мільярдів 850 мільйонів гривень для понад 40 тисяч аграріїв. В березні 2023 року уряд розширив цю програму, надаючи аграріям

можливість отримувати до 60 мільйонів гривень під 0% річних, при цьому на 80% суми надавались державні гарантії під заставу зерна.

2. Програма безповоротних грантів, спрямованих на підтримку садівництва і будівництва теплиць. У бюджеті на 2023 рік передбачено виділення 1,3 мільярда гривень на ці цілі. На кінець 2022 року було розглянуто 70 заявок на розвиток садів і 7 заявок на будівництво теплиць загальною вартістю 371 мільйон гривень.

3. Залучення міжнародних фінансових ресурсів.

Загалом, обсяги державної підтримки аграрного сектору, на жаль, мають тенденцію до зменшення, у 2021 році вони становили 4,5 мільярда гривень, у 2020 році – 4 мільярда гривень, у 2019 році – 5,9 мільярда гривень, і у 2018 році – 6,3 мільярда гривень [9].

Банки вирішили спростити умови отримання кредитів для сільськогосподарів, включаючи зменшення обсягу документації та скорочення бюрократичних процедур. Ринок кредитування під заставу земельних ділянок також функціонує. Агровиробники тепер мають можливість подавати заявки на державні субсидії, цільові, субсидовані кредитні програми, позики та технічну допомогу від ЄС та інших міжнародних донорів через онлайн-платформу – «Державний аграрний реєстр». Крім того, за допомогою Постанови КМУ № 916 від 29 липня 2022 року [11], термін погашення кредитів за ставкою 0% річних, які надавались для підтримки посівної кампанії, було подовжено з 6 місяців до 12 місяців.

Незважаючи на всі ризики війни, українські виробники сільськогосподарської продукції продовжували свою діяльність, і користувалися державними програмами пільгового кредитування. Лише за перший місяць війни, банки виділили 1 мільярд гривень аграріям. У цілому, обсяг кредитування сільськогосподарського сектору у 2022 році збільшився вдвічі, до 118,9 мільярда гривень. Зараз сільськогосподарські позики становлять 15% від загальної суми виданих кредитів у розмірі 801,4 мільярда гривень. (рис. 2) [12]

На початку 2023 року, 51 банк в Україні надав кредити сільськогосподарям на суму 118,9 мільярда гривень. Ця сума практично вдвічі (на 44%) перевищує показники 2021 року, коли банки виділили аграріям 82,4 мільярда гривень (рис. 3).

Реалізація політики розвитку сільського господарства залежить від того, наскільки здатні органи влади різних рівнів керівництва найбільш ефективно вирішувати питання розвитку та підтримки сільськогосподарського виробництва в рамках діючого законодавства [6].

У 2023 році Уряд, усвідомлюючи важливість підтримки сільського господарства, продовжив Державну програму "Доступні кредити 5-7-9%" з метою сприяти отриманню аграріями кредитів у умовах воєнного конфлікту та розширив програму надання державних гарантій. Згідно з цією програмою, аграрії можуть отримати кредити на суму

до 90 мільйонів гривень під ставки 5–9% річних, залежно від виду кредиту та суб'єкта підприємництва. З початку поточного року, понад 11 тисяч українських агропідприємств залучили 56 мільярдів гривень банківських кредитів для розвитку своїх господарств. З цієї загальної суми, 8,6 тисяч підприємств було профінансовано на 33 мільярди гривень в рамках державної програми "Доступні кредити 5-7-9%". Аграрії з різних областей отримали різні обсяги кредитів за різними програмами, проте найбільший обсяг кредитів було надано аграріям в таких областях: Київська – 10,5 млрд грн виділено для 817 підприємств; Вінницька – 5,2 млрд грн – для 1265, Дніпропетровська – 5,2 млрд грн – для 740. За програмою «Доступні кредити 5-7-9» найбільше кредитів залучили такі області: Кіровоградська – 3,7 млрд грн виділено для 1226 господарств; Вінницька – 3,4 млрд грн – для 983; Одеська – 3,3 млрд грн – для 996 (рис. 4) [11].

Найбільше кредитують за програмою 5-7-9% такі банки як АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Прокредит Банк», АТ «ПУМБ». (табл.2)

Банки та кредитори виявляють бажання підтримувати сільськогосподарський сектор, але необхідно щоб у фермерів і виробників була мотивація та стимул щодо інвестування та кредитування. Також важливо впровадити реформи, спрямовані на конвертацію

Рис. 2. Розподіл кредитів за видами економічної діяльності за 2022 рік

Джерело: [12]

Рис. 3. Динаміка кредитування аграрних підприємств

Джерело: [12]

Таблиця 2

Стан залучення кредитних коштів суб'єктами підприємництва – сільськогосподарськими товаровиробниками у 2023 році (на 25 вересня 2023 року)

Банки	Кількість с/г товаровиробників, які залучили кредити			Обсяг залученого кредиту/кредитної лінії			
	Всього	у тому числі за прогр. 5-7-9	% за прогр. 5-7-9	Всього по всіх прогр. кредит.	у тому числі за прогр. 5-7-9	% по всіх програмах	% за 1 програм 5-7-9
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	214	162	1,87	12071405,95	1110839	21,5	3,33
АТ КБ «ПриватБанк»	3569	2997	34,64	9707836,16	9256077,52	17,3	27,79
АТ «Ощадбанк»	3505	3279	37,89	9145214,66	6545238,27	16,3	19,65
АТ «Прокредит Банк»	741	570	6,59	5545932,36	4119749,74	9,9	12,37
АТ «ПУМБ»	487	416	4,81	5140950,04	3373337,36	9,1	10,13
АТ АБ «Укргазбанк»	350	294	3,40	3406334,29	2170271,76	6,1	6,52
АТ «Укрексімбанк»	122	103	1,19	2397903	1553076	4,3	4,66
АТ «ОТП Банк»	144	89	1,03	1823769,72	874816,61	3,2	2,63
АТ «Райффайзен Банк»	1196	156	1,80	1522641	729508	2,7	2,19
АТ «Кредобанк»	163	146	1,69	1465085,77	1042894,79	2,6	3,13
АТ АКБ «Львів»	297	171	1,98	736411	509627	1,3	1,53
ПАТ АБ «ПІВДЕННИЙ»	34	16	0,18	695723,68	235548	1,2	0,71
Інші банки	314	254	2,94	2603599,7	1787813,3	4,6	5,37
Всього по банках	11136	8653	100	56262807,33	33308797,35	100,0	100
Було станом на 31.12.2022	43 648			95 467 281,55			

Джерело: [13]

Область	Кількість с/г товаровиробників, які залучили кредити		Обсяг залученого кредиту/кредитної лінії	
	Всього	у тому числі за програмою 5-7-9	Всього по всіх програмах кредитування	у тому числі за програмою 5-7-9
Вінницька	1 265	983	5 183 863,43	3 425 263,47
Волинська	537	471	2 030 529,62	1 653 374,14
Дніпропетровська	740	547	5 185 956,31	2 416 853,07
Донецька	23	20	108 864,99	102 727,77
Житомирська	276	216	1 193 370,21	845 478,18
Закарпатська	24	21	85 791,90	85 641,90
Запорізька	253	160	597 220,33	540 521,34
Івано-Франківська	175	141	534 566,30	432 814,60
Київська	817	666	10 521 716,66	3 143 298,82
Кіровоградська	1 531	1 226	4 366 929,10	3 775 295,68
Луганська	1	1	83,71	83,71
Львівська	735	587	2 856 489,41	1 941 869,43
Миколаївська	374	273	1 606 468,14	1 008 549,43
Одеська	996	806	3 921 009,78	3 360 945,92
Полтавська	404	267	2 415 939,80	1 435 179,87
Рівненська	164	127	968 952,97	639 716,55
Сумська	363	302	2 042 907,38	1 200 637,85
Тернопільська	599	460	2 507 313,93	1 598 405,80
Харківська	474	360	1 999 098,52	1 512 393,34
Херсонська	38	6	64 316,61	53 541,73
Хмельницька	428	299	2 214 130,81	1 152 920,22
Черкаська	425	313	2 907 877,05	1 409 055,04
Чернівецька	142	137	466 569,93	395 880,79
Чернігівська	352	264	2 482 840,44	1 178 348,70
Всього	11 136	8 653	56 262 807,33	33 308 797,35
Було станом на 31.12.2022	43 648		95 467 281,55	

Рис. 4. Обсяг залучення кредитних коштів суб'єктами підприємництва – сільськогосподарськими товаровиробниками у 2023 році станом на 25 вересня 2023 року

Джерело: [13]

екологічних досягнень виробників у грошовий еквівалент та розвивати фінансову підтримку для переходу до стійкого сільського господарства.

Банки активно розглядають можливості надавати позики за зниженими процентними ставками виробникам, які продемонстрували позитивні екологічні результати, а також кредити для покриття витрат, пов'язаних з переходом до стійкого сільського господарства. Банки, які надають кредити сільськогосподарським виробникам, все частіше мають звітувати про своє фінансування та вплив на навколишнє середовище.

Розглянемо основні міжнародні ініціативи 2023 року фінансування та кредитування українських сільськогосподарських виробників у 2022–2023 рр.:

1. Урядом ухвалено розпорядження № 873-р та № 874-р, яке дозволить залучити 700 млн доларів США на підтримку сільського господарства України від Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Основною метою є проекту надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE), кошти якого спрямовані на реалізацію наступних складових проекту ARISE:

- фінансового забезпечення програми «Доступні кредити 5-7-9%»;
- надання грантової допомоги малим сільськогосподарським виробникам. Реалізація проекту планується на 2023–2024 роки [14].

2. Підтримка USAID АГРО. Завдяки підтримці USAID АГРО, підприємства зможуть знизити власні кредитні ризики та відновити товарне кредитування. Очікується, що на

кожну гривню, інвестовану АГРО, приватний сектор надасть 4,2 грн як товарний кредит для невеликих агровиробників. Діяльність здійснюється у межах Ініціативи на підтримку стійкості агросектору (Agriculture Resilience Initiative) — AGRI-Україна, започаткованої USAID [13]. Також USAID виділяє додаткові 250 мільйонів доларів США та прагне залучити додаткові 250 мільйонів доларів США для цієї ініціативи, щоб отримати загальну цільову суму додаткових інвестицій у розмірі 500 мільйонів доларів США, з загальним обсягом інвестицій – 850 млн.дол. США

3. У 2016 році USAID запустив проект «Кредитування сільськогосподарських виробників» (CAP), який реалізує Всесвітня рада кредитних спілок (WOCCU). Цей проект має на меті розширити доступ до фінансування для сільського та сільськогосподарського мікро- та малого бізнесу через кредитні спілки та сприяти економічному зростанню та стійкості сільської місцевості та громади в Україні. З моменту повномасштабного вторгнення Росії цей фонд ліквідності надав кредитування 504 фермерам з різних регіонів України на загальну суму більше 1 мільйона доларів. Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) продовжило цей проект до вересня 2024 р.[16].

Були введені зміни до програми кредитування "5-7-9%", які передбачають нові умови для аграріїв з деокупованих територій. Зокрема, це повернення пільгової ставки 1% річних, яка збільшується до 3% з третього року, а решта суми компенсується державою. У державному бюджеті на 2024 рік передбачено виділення 18 мільярдів гривень на ці цілі. Фактично, це означає, що аграрії з деокупованих територій матимуть можливість отримувати кредити за спеціальними умовами. Проте, ситуація складна: ціни на виробничі ресурси значно зросли [17].

Шляхом інтеграції української продовольчої системи та постачання продуктів харчування в спільну аграрну політику ЄС, можна досягти більшої ефективності в досягненні кліматичних цілей, забезпеченні продовольчої безпеки та збільшенні прибутковості фермерів і виробників продуктів харчування, відповідно до стандартів ЄС. Все це можна зробити завдяки виваженій та продуманій політиці пільгового кредитування

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у пода-

ному напрямі. Загалом, політика підтримки сільського господарства, включаючи грошові субсидії, кредити та податкові пільги, призводить до підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору, підвищення інвестицій, оптимізації розподілу ресурсів і збільшення прибутковості, що сприяє стійкому розвитку сільськогосподарської галузі. Зокрема, заходи з підтримки сільськогосподарського кредитування забезпечують необхідну кількість та безперервність виробничих процесів, особливо під час посівної та збору врожаю. Існує тісний прямий зв'язок між сільськогосподарським кредитом і продуктивністю сільського господарства та його впливом на економічне зростання. Фактично, сільськогосподарський сектор також може служити ключовим «буферним сектором», створюючи робочі місця для інших галузей під час економічного спаду через війну. Окрім цього, доступ до пільгових кредитів впливає на продуктивність сільськогосподарських підприємств, сприяючи стійкості систем і технологій ведення сільського господарства. Проте надзвичайно важливо визначити, якою мірою фінансування сільськогосподарського сектору, зокрема збільшення доступності банківських кредитів для сільськогосподарських підприємств, впливає на сільськогосподарське виробництво. Здатність фінансового сектора розпізнавати можливості для продуктивних інвестицій може поєднуватися з потенціалом сільськогосподарського сектора, ефективно перетворюючи кредит на рушійну силу сталого зростання

Крім того, стратегічний розподіл кредитів на сільське господарство може створити мультиплікаційний ефект, посилюючи вплив на весь ланцюжок створення вартості. Це, у свою чергу, спрямоване на сприяння розвитку сільського господарства з додатною вартістю та запуск позитивного циклу економічного зростання. Тому потрібно розвивати синергію між фінансовим сектором в сільськогосподарським сектором.

Розумне репрофілювання політики підтримки сільського господарства урядами та фінансовими установами має охоплювати кліматичну трансформацію сільського господарства, а також вдосконалені методи управління та ефективні продовольчі системи для забезпечення сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. World Food Situation. FAO Food Price Index. *Food and Agriculture Organization of the United Nation*. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en> (дата звернення: 10.10.2023).
2. Financing of the CAP. Facts Sheets on the European Union. *European Parliament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/106/financing-of-the-cap> (дата звернення: 05.10.2023).
3. Developments in Agricultural Policy and Support. *OECD iLibrary*. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/49590c2a-en/index.html?itemId=/content/component/49590c2a-en> (дата звернення: 05.10.2023).
4. Індекси цін. *Державна служба статистики України*. <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 06.10.2023).
5. Застрожнікова І. В. Обґрунтування пріоритетів державної аграрної політики. *Економіка та держава*. 2010. № 6. С. 33–35.
6. Застрожнікова І. В. Економічне регулювання розвитку сільського господарства в регіональному агрокомплексі. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 1(25). С. 112–115.
7. Зовнішня торгівля товарами. Державна служба статистики URL: *України*. <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 06.10.2023).
8. Огляд непрямих втрат від війни в сільському господарстві України(10 листопада 2022). *Київська школа економіки*. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/11/Losses_report_issue2_ua.pdf
9. Бюджетна підтримка агросектору та об'єднаних громад у 2023 році. *Agropolit*. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/998-byudjetna-pidtrimka-agrosetoru-ta-obyednanih-gromad-u-2023-rotsi> (дата звернення: 08.10.2023).
10. Державний аграрний реєстр. *Офіційний портал*. URL: <https://www.dar.gov.ua/> (дата звернення: 07.10.2023).
11. Постанова КМУ Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і від 14 липня 2021 р. № 723. *КМУ*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanov-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-24-sichnia-2020-r-28-i-vid-14-lypnia-2021-r-723-916-290722>
12. Майже вдвічі зросло кредитування аграріїв у 2022 році. *Агрокредити*. *Опендатабот*. URL: <https://opendatobot.ua/analytics/agrocredits-2022> (дата звернення: 04.10.2023).
13. Стан кредитування підприємств АПК у 2023 році. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/finansova-politika/kredituvannya/stan-kredituvannya-pidpriemstv-ark/stan-kredituvannya-pidpriemstv-ark-u-2023-roci> (дата звернення: 10.10.2023).
14. Україна ініціювала залучення міжнародної допомоги в галузь сільського господарства. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <https://minagro.gov.ua/news/ukrayina-iniciyuvala-zaluchennya-mizhnarodnoyi-dopomogi-v-galuz-sil'skogo-gospodarstva> (дата звернення: 08.10.2023).
15. Agriculture Resilience Initiative – Ukraine (AGRI – Ukraine). *USAID*. URL: <https://www.usaid.gov/ukraine/agriculture-resilience-initiative-agri-ukraine> (дата звернення: 08.10.2023).
16. USAID Extends WOCCU Credit for Agriculture Producers (CAP) Project in Ukraine. *World Council*. URL: [https://www.woccu.org/newsroom/releases/USAID_Extends_WOCCU_Credit_for_Agriculture_Producers_\(CAP\)_Project_in_Ukraine](https://www.woccu.org/newsroom/releases/USAID_Extends_WOCCU_Credit_for_Agriculture_Producers_(CAP)_Project_in_Ukraine) (дата звернення: 10.10.2023).
17. Збитки агросектору за 18 місяців війни та перспективи відновлення галузі. URL: <https://uacouncil.org/uk/post/zbitki-agrosetoru-za-18-misaciv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlenna-galuzi> (дата звернення: 10.10.2023).

REFERENCES:

1. World Food Situation (2022). FAO Food Price Index. *Food and Agriculture Organization of the United Nation*. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en> (accessed 10 October 2023).
2. Financing of the CAP (2023). Facts Sheets on the European Union. *European Parliament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/106/financing-of-the-cap> (accessed 5 October 2023).
3. Developments in Agricultural Policy and Support (2022). *OECD iLibrary*. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/49590c2a-en/index.html?itemId=/content/component/49590c2a-en> (accessed 5 October 2023).
4. Indeksy tsin (2023). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Price indices. *State Statistics Service of Ukraine*] <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 06.10.2023) (in Ukrainian)
5. Zastrozhnikova I. V. (2010) Obgruntuvannya priorytetiv derzhavnnoi ahrarnoi polityky [Substantiation of priorities of the state agrarian policy]. *Economy and state*, vol. 6, pp. 33–35. (in Ukrainian)
6. Zastrozhnikova I. V. (2014) Ekonomichne rehulyuvannya rozvytku sil's'koho hospodarstva v rehional'nomu ahrokompleksi [Economic regulation of agricultural development in the regional agricultural complex].

Collection of scientific works of the Tavriya State Agrotechnological University (economic sciences), vol. 1(25), pp. 112–115. (in Ukrainian)

7. Zovnishnia torhivlia tovaramy (2023). Derzhavna sluzhba statystryky [Foreign trade in goods. State Statistics Service]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 6 October 2023) (in Ukrainian)

8. Ohliad nepriamykh vtrat vid viiny v silskomu hospodarstvi Ukrainy (2022). *Kyivska shkola ekonomiky* [Review of indirect losses from the war in the agriculture of Ukraine]. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/11/Losses_report_issue2_ua.pdf (in Ukrainian)

9. Biudzhethna pidtrymka ahrosektoru ta obiednanykh hromad u 2023 rotsi (2023) [Budgetary support for the agricultural sector and united communities in 2023]. *Agropolit*. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/998-byudjetna-pidtrimka-agrosektoru-ta-obyednanih-gromad-u-2023-rotsi> (accessed 8 October 2023) (in Ukrainian)

10. Derzhavnyi ahrarnyi reiestr. Ofitsiyni portal [State agrarian register. Official portal]. URL: <https://www.dar.gov.ua/> (accessed 07 October 2023) (in Ukrainian)

11. Postanova KМУ Pro vnesennia zmin do postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 sichnia 2020 r. № 28 i vid 14 lypnia 2021 r. № 723. КМУ.(2021) [Resolution of the CMU On Amendments to Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 28 of January 24, 2020 and No. 723 of July 14, 2021. CMU]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanov-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-24-sichnia-2020-r-28-i-vid-14-lypnia-2021-r-723-916-290722> (accessed 4 October 2023) (in Ukrainian)

12. Maizhe vdvichi zroslo kredytuvannia ahrariiv u 2022 rotsi. Ahrokredyty.(2022). Opendatabot [Lending to farmers almost doubled in 2022. Agricultural loans. Opendatabot]. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/agrocredits-2022> (accessed 4 October 2023) (in Ukrainian)

13. Stan kredytuvannia pidpriemstv APK u 2023 rotsi.(2023). Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [The state of lending to agro-industrial complex enterprises in 2023. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/finansova-politika/kredytuvannya/stan-kredytuvannya-pidpriemstv-apk/stan-kredytuvannya-pidpriemstv-apk-u-2023-roci> (accessed 4 October 2023) (in Ukrainian)

14. Ukraina initsiuvala zaluchennia mizhnarodnoi dopomohy v haluz silskoho hospodarstva. (2023). Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [Ukraine initiated the attraction of international aid to the agricultural sector. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. URL: <https://minagro.gov.ua/news/ukrayina-iniciyuvala-zaluchennya-mizhnarodnoyi-dopomogi-v-galuz-silskogo-gospodarstva> (accessed 8 October 2023) (in Ukrainian)

15. Agriculture Resilience Initiative – Ukraine (AGRI – Ukraine) (2023). *USA ID*. URL: <https://www.usaid.gov/ukraine/agriculture-resilience-initiative-agri-ukraine> (accessed 8 October 2023).

16. USAID Extends WOCCU Credit for Agriculture Producers (CAP) Project in Ukraine (2023). *World Council*. URL: [https://www.woccu.org/newsroom/releases/USAID_Extends_WOCCU_Credit_for_Agriculture_Producers_\(CAP\)_Project_in_Ukraine](https://www.woccu.org/newsroom/releases/USAID_Extends_WOCCU_Credit_for_Agriculture_Producers_(CAP)_Project_in_Ukraine) (accessed 10 October 2023).

17. Zbytky ahrosektoru za 18 misiatsiv viiny ta perspektyvy vidnovlennia haluzi (2023) [Losses of the agricultural sector during the 18 months of the war and prospects for the recovery of the industry]. URL: <https://uacouncil.org/uk/post/zbitki-agrosektoru-za-18-misaciv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlenna-galuzi> (accessed 10 October 2023) (in Ukrainian)